

Ta'lim Sifatini Rivojlantirishda Inklyuziv Ta'limning O'rni

Javohir Ismoil o'g'li Abdullayev¹

Annotatsiya: Maqolada Imkoniyati cheklangan bolalarga e'tibor berish. "Ta'lim hamma uchun" umummilliy dasturining sharhni targ'ibot qilish. , Inklyuziv ta'limning ta'lim sifatini yaxshilashda tutgan o'rni haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, ijtimoiy himoya, Qo'llab-quvvatlovchi va hamkorlikdagi o'quv muhitini rivojlantirish, inklyuziv ta'limga moslashtirish, inklyuziv ta'limga kompleks yondashish mumkin.

Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchilarning kasbiy mahorati va hamkorligi, avvalo, alohida ehtiyojli bolalar bilan ishlashning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq. Inklyuziv ta'lim nogironligi bo'lgan bolalarga nisbatan har qanday holatlarni istisno etadigan, barcha uchun teng muomalani ta'minlaydigan, lekin maxsus ta'lim ehtiyojiga ega bolalar uchun zarur sharoit yaratadigan mafkurasiga asoslanadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida barcha uchun ta'lim olish huquqi kafolatlangan. Milliy qonunchiligimizda ham nogironligi bo'lgan shaxslar uchun salohiyatlarini yuzaga chiqarishda teng huquqlar belgilangan. Bugungi kunda nogironligi va rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar sifatli ta'lim olishlari va keyinchalik munosib ish topishlari uchun ularga haqiqiy inklyuziv sharoitlarni yaratish bo'yicha mamlakatimizda bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda.

Inklyuziv ta'limning muhim muammolaridan biri bo'lgan alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan bolalar guruhini aniqlab, ularga sifatli ta'lim shakllarida bilim berish va salohiyatini oshirishdan iboratdir. Inklyuziv ta'limni rivojlantirishda ustuvor yo'nalishlarga ega bo'lgan tamoyillari va yo'nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi.²

Davlatimiz tomonidan qabul qilingan "Ta'lim to'g'risidagi Qonunning II-bobi 9-moddasida jismoniy, aqliy, sensor(sezgi) ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar, shuningdek uzoq vaqt davolanishga muhtoj bo'lgan bolalar davlat ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim tashkilotlariga inklyuziv shaklda yoki uy sharoitida yakka tartibda ta'lim oladi". Inklyuziv ta'lim haqida so'z yuritilganda , uning asl mohiyatini nimaga qaratilayotgani haqida so'z boradi. O'zi „Inklyuziv ta'lim“ nima? „Inklyuziv ta'lim“ bu (ingliz tilidan olingan bo'lib, inclusive, inclusion-uyg'unlashmoq, uyg'unlashtirish, qamrab olmoq,qamrab olish ma'nolarini bildiradi). Nogiron va sog'lom bolalar o'rtasidagi to'siqlarni (diskriminatsiyani) bartaraf etish, maxsus ta'limga muhtoj bolalar (ayrim sabablarga ko'ra imkoniyati chelangan) o'smirlar rivojlanishida uchraydigan nuqsonlar yoki iqtisodiy qiyinchiliklardan qat'i nazar 31 ijtimoiy hayotga moslashtirishga yo'naltirilgan ta'lim tizimidir.³

Inklyuziv ta'lim– ta'limni rivojlantirish jarayoni bo'lib, ta'limning hammabopligini nazarda tutuvchi, barcha bolalarni turli ehtiyojlaridan kelib chiquvchi, alohida e'tiborga ega bolalarning bilim olishini ta'minlovchi ta'limning yangi shaklidir. Inklyuziv ta'lim nogiron bolalarni ta'lim jarayoniga

¹ Tayanch doktorant Jizzax davlat pedagogika universiteti

² "MAMLAKATIMIZDA INKLYUZIV TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI VA ISTIQBOLLARI".

Masodiqova Dilruxsor. "Экономика и социум" №3(94) 2022

³ "INKLYUZIV TA'LIMDA "TA'LIM HAMMA UCHUN" UMUMMILLIY DASTURI MOHIYATINI TARG'IB QILISH". Islomova Ozoda Sayfiddinovna. 30-42 betlar

integratsiya qilish hamda ta'lim tizimiga nogiron bolalarga moslashtirishni ko'zda tutadigan, ijtimoiy adolat va tenglikni bosh maqsad qilib olgan jarayondir.⁴

“Inklyuziv ta'lim” tushunchasi barcha bolalar, jumladan alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun xavfsiz va qulay ta'limni ta'minlash va ular uchun xalaqit qiluvchi to'siqlarni bartaraf etishni nazarda tutadi. Ya'ni, inklyuziv ta'lim bu barcha ta'lim oluvchilar uchun maxsus ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning farqliligini inobatga olgan holda ta'lim muassasalarida ilm olishda teng huquqlilikni ta'minlashdir. Inklyuziv ta'lim barcha mamlakatlarda davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan masalalardan biridir.⁵

Inklyuziv ta'lim har bir o'quvchi jismoniy, intellektual, ijtimoiy yoki hissiy farqlaridan qat'i nazar, sifatli ta'lim olish huquqiga ega degan tamoyilni qo'llab-quvvatlaydi. Turli xillikni qamrab olgan holda, inklyuziv ta'lim barcha talabalar rivojlanishi mumkin bo'lgan yanada adolatli o'quv muhitini yaratadi. Ushbu yondashuv o'rganish va ishtirok etishdagi to'siqlarni bartaraf etishga yordam beradi va barcha talabalar muvaffaqiyatga erishish imkoniyatiga ega bo'lishini ta'minlaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, inklyuziv ta'lim barcha talabalar uchun akademik natijalarga ijobiy ta'sir qiladi. Inklyuziv sharoitda o'qiydigan nogiron talabalar ko'pincha ajratilgan sharoitlarda o'qiydiganlarga qaraganda yaxshiroq akademik natijalarga erishadilar. Inklyuziv sinflar tabaqalashtirilgan ta'lim va shaxsiylashtirilgan o'quv rejalaridan foydalanadi, bu nafaqat alohida ehtiyojli talabalarga, balki ularning tengdoshlariga ham foyda keltiradi. O'qitishga moslashtirilgan ushbu yondashuv individual ta'lim uslublari va sur'atlarini hal qilishga yordam beradi va natijada barcha talabalar uchun ta'lim tajribasini oshiradi.

Inklyuziv ta'lim o'quvchilarning ijtimoiy va hissiy rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi. Turli xil qobiliyat va tajribaga ega tengdoshlari bilan birga o'rganish orqali o'quvchilar empatiya, tushunish va farqlarni hurmat qilishni rivojlantiradilar. Ushbu inklyuziv muhit stigmani kamaytiradi va barcha talabalarda tegishlilik tuyg'usini rivojlantiradi. Inklyuziv sharoitlarda tengdoshlarning ijobiy o'zaro ta'siri ham ijtimoiy ko'nikmalar, hamkorlik va o'zaro yordamni rivojlantiradi.

Samarali inklyuziv ta'lim turli xil o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash uchun bilim va ko'nikmalar bilan jihozlangan yaxshi tayyorlangan o'qituvchilarni talab qiladi. Inklyuziv amaliyotga yo'naltirilgan kasbiy rivojlanish dasturlari o'qituvchilarga o'quv dasturlarini moslashtirishga, turli xil o'qitish strategiyalarini qo'llashga va qo'llab-quvvatlovchi sinf muhitini yaratishga yordam beradi. Uzluksiz mashg'ulotlar o'qituvchilarning barcha o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirishda mohir bo'lishini ta'minlaydi va shu orqali umumiy ta'lim sifatini oshiradi.

Inklyuziv ta'lim maktab madaniyati va jamiyatning faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Inklyuziv amaliyotni qabul qiladigan maktablar qabul qilish, hurmat qilish va hamkorlik qilish madaniyatini rivojlantiradi. Ushbu inklyuziv madaniyat oilalar va kengroq jamiyatni qamrab oladi va barcha talabalarining ta'lim sayohatini qo'llab-quvvatlaydigan hamkorlikni rivojlantiradi. Jamiyatning inklyuziv ta'lim tashabbuslarida ishtirok etishi o'quv tajribasini yaxshilaydigan qo'llab-quvvatlovchi tarmoqni yaratishga yordam beradi.

Xalqaro tajribalarga ko'ra, alohida yordamga muhtoj bolalarni ta'lim bilan qamrab olish darajalari quyidagicha ko'rinishlarda amalga oshiriladi:

Eksklyuziya – ta'lim bilan qamrab olinmagan, ya'ni ta'limdan tashqarida nogironligi bor bolalar. Bunday bolalar ta'limga jalb etilmaydi va o'z-o'zidan ularning ta'lim olish huquqlari ta'minlanmaydi.

⁴ <https://azkurs.org/imkoniyati-cheklangan-bolalarni-talim--tarbiya-olishida-inklyu.html> Imkoniyati cheklangan bolalarni ta'lim- tarbiya olishida inklyuziv ta'limning ahamiyati. Xakimova Sayyora Adilovna

⁵ “O‘ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA‘LIMNI AMALGA OSHIRISHDAGI MUHIM VAZIFALAR”. Ibraimov Xolboy Ibragimovich. PEDAGOGY OF COOPERATION IN IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND MODERN APPROACHES International scientific-practical conference, November 13, 2023y 5-7 bet

Xulosa

Inklyuziv ta'lim xilma-xillik, tenglik va akademik mukammallikni rag'batlantirish orqali ta'lim sifatini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Inklyuziv ta'lim qo'llab-quvvatlovchi va hamkorlikdagi ta'lim muhitini yaratish orqali har bir talaba o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish imkoniyatiga ega bo'lishini ta'minlaydi. Maktablar inklyuziv amaliyotlarni qo'llashda davom etar ekan, ular barcha shaxslar rivojlanishi mumkin bo'lgan yanada adolatli va adolatli jamiyatga hissa qo'shadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xakimova Sayyora Adilovna. "Imkoniyati cheklangan bolalarni ta'lim- tarbiya olishida inklyuziv ta'limning ahamiyati".
2. Ibraimov Xolboy Ibragimovich. "O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA'LIMNI AMALGA OSHIRISHDAGI MUHIM VAZIFALAR". PEDAGOGY OF COOPERATION IN IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND MODERN APPROACHES International scientific-practical conference, November 13, 2023y 5-7 bet
3. "MAMLAKATIMIZDA INKLYUZIV TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI VA ISTIQBOLLARI". Masodiqova Dilruxsor. "Экономика и социум" №3(94) 2022
4. "INKLYUZIV TA'LIMDA "TA'LIM HAMMA UCHUN" UMUMMILLIY DASTURI MOHIYATINI TARG'IB QILISH". Islomova Ozoda Sayfiddinovna. 30-42 betlar
5. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. 30.04.2023
6. <https://lex.uz/docs/2595909>
7. [https://en.wikipedia.org/wiki/Inclusion_\(education\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Inclusion_(education))
8. <https://lex.uz/ru/docs/-5044711>
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'limtarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-son qarori.
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktabr "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi №-638-sonli Qarori.
11. Ибрагимов Х. И. ПЕДАГОГИКА И ВОСПИТАНИЕ //Экономика и социум. –2021.–№. 1-1 (80). – С. 608-611.
12. Ibragimovich, Ibraimov Kholboy. "Intensive methods of teaching foreign languages at university." Вопросы науки и образования 27 (39) (2018): 78-80.

